

mental actions system aimed at overcoming the interpersonal conflict situation. The mental abilities of children are estimated by a kind: analogizing, combining, reconstruction. And by the level of display: the reproductive level, the level of local changes, and the level of the general constructive change.

Keywords: understanding of emotions, task, analogizing, contrast reconstruction.

Отримано 17.05.2018

УДК 159.923.2:316.614

Девіс Лариса Анатоліївна

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ З СОЦІАЛЬНИМ ОТОЧЕННЯМ В УМОВАХ ПСИХІЧНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ

Девіс Л. А. Особливості взаємовідносин особистості дитини з соціальним оточенням в умовах психічної депривації. У статті досліджується проблема розвитку взаємовідносин вихованців школи – інтернату з дорослими та однолітками. В працях вітчизняних і зарубіжних психологів підкреслюється провідна роль в психічному розвитку дитини її повноцінних та ефективних взаємовідносин з соціальним оточенням. Особливу значимість ці зв'язки набувають в період дитинства. Саме в цей період емоційні зв'язки з людьми є тим чинником, завдяки якому здійснюється вплив спілкування дорослого на розвиток особистості дитини. Особистісні зв'язки дитини з дорослим складаються в ранньому віці в процесі взаємодії та спілкування. Як відомо, у вихованців школи – інтернату не формується прагнення до співпраці з людьми, а також, в спілкуванні не проявляється пізнавальна активність та домінує прагнення до примітивних контактів, а це, у свою чергу, не сприяє засвоєнню дитиною культурних досягнень людства і повноцінної орієнтації у навколишньому світі.

Ключові слова: афективно-особистісні зв'язки, депривація сімейної взаємодії, психічна депривація, міжособистісні стосунки, спілкування, співпраця.

Девіс Л. А. Особенности взаимоотношений личности ребенка с социальным окружением в условиях психической депривации. В статье исследуется проблема развития взаимоотношений воспитанников школы – интерната со взрослыми и сверстниками. В трудах отечественных и зарубежных психологов подчеркивается ведущая роль в психическом развитии ребенка его полноценных и эффективных связей с социальным окружением. Особенную значимость эти связи приобретают в период детства. Именно в этот период эмоциональные связи со взрослыми являются тем фактором, благодаря которому осуществляется влияние общения взрослого на психическое развитие ребенка. Личностные отношения ребенка и взрослого формируются в раннем возрасте в процессе взаимодействия и общения. Как известно, у воспитанников школы-интерната не формируется стремление к сотрудничеству с людьми, а также, в общении не проявляется познавательная активность и доминирует стремление к примитивным контактам, что в свою очередь, не содействует усвоению культурных достижений человечества и полноценной ориентации в окружающем мире.

Ключевые слова: аффективно-личностные связи, депривация семейного взаимодействия, психическая депривация, межличностные связи, общение, сотрудничество.

Постановка проблеми. В працях учених підкреслюється головна роль в розвитку особистості дитини якості її зв'язків з соціальним середовищем. Особливу значимість ці зв'язки набувають в період дитинства. Саме в цей пе-

ріод емоційні зв'язки з дорослими є тим основним фактором, через який здійснюється вплив соціального оточення на психічний розвиток особистості. Тісні зв'язки дитини з дорослим складаються в ранньому віці в процесі особистісного спілкування.

Психологи зазначають, що в кінці періоду новонародженості, активно проявляється позитивне відношення дитини до дорослого. Між матір'ю і дитиною налагоджується повноцінний емоційний зв'язок. Дитина у ранньому віці здатна активно сприймати і заряджатися емоційним станом матері, що ще більше поглиблює їх взаємовідношення. У дослідженнях М. І. Лісіної та ін. психологів виявлено новий аспект взаємозв'язку розвитку особистості та її емоційної сфери з спілкуванням. Фахівці шляхом спостереження за взаємодією матері та дитини виявили, що емоції є головним засобом їх спілкування, а не наслідування. Завдяки зв'язкам з близькими дорослими дитина одержує нову інформацію про внутрішній світ іншої особистості, вчиться розрізняти позитивні і негативні емоції [1].

Таким чином, особистість набуває можливість проникнути в емоційний стан іншої людини, зрозуміти її мотиви і особливості її поведінки, зрозуміти та пережити спільні з нею почуття. Тільки у співставленні себе з іншими, в процесі ідентифікації, людина одержує можливість пізнати самого себе як самостійного суб'єкта. Ідентифікуючись з іншими, дитина виявляє довіру до людей, збагачуючи свій внутрішній світ досягненнями всього людства, але при цьому зберігає тотожність з самою собою.

Аналізуючи повноцінні позитивні емоційні зв'язки дитини з близькими дорослими, не можна не помітити той факт, що такі відношення не завжди мають місце в дійсності. В даний період відзначається великий ріст функціонально-неспроможних сімей і ріст кількості дітей, позбавлених батьківської опіки. Ці діти, що виховуються в закладах інтернатного типу, формуються в ситуації значно порушених афективно-особистісних зв'язків з дорослими.

Дослідження показують, що у таких дітей у ранньому віці менше позитивних емоцій, ніж у дітей із благополучних родин, їх емоційні прояви більш негативні та невиразні. Діти, що виховуються поза родиною позбавлені чуттєвості по відношенню до близьких дорослих, не вміють розрізняти позитивні і негативні емоції, а також, не сприймають аналогічні переживання інших людей [3, 4,6].

Звертаючись до логіки розвитку дитини в період дитинства, необхідно підкреслити її динаміку, яка являє собою перехід від стану повного занурення немовляти в суб'єктивні переживання до інтенсивної направленості на об'єкт і до першого сприйняття об'єктивних зв'язків зовнішнього світу. Як підкреслюють дослідження вітчизняних і зарубіжних психологів, до кінця періоду новонародженості, в особистості дитини з'являються позитивні новоутворення, дякуючи виникненню емоційного зв'язку між матір'ю і дитиною, а також загальним поживленням, направленим на близьких дорослих [2].

В ситуації відсутності або глибоко порушених емоційних відношень між матір'ю і дитиною, остання позбавляється можливості співчувати і співпереживати дорослому, можливості наслідувати та ідентифікуватися з ним, позбавляється такої можливості зробити крок за межі своєї особистості і увібрати в себе чужий досвід, відтворюючи його в особистій життєдіяльності. Материнська любов позитивно впливає на психіку дитини, вона заражається нею, вона наповнює особистість позитивним емоційним зарядом, дякуючи

відповідному почуттю любові дитини до матері, вона набуває унікальної можливості, на яку вказують учені, які вказують, що відмовитися від усвідомлення самого себе, забути себе в іншому Я і все-таки, в цьому зникненні і забутті вперше знайти самого себе. Дякуючи позитивному емоційному зв'язку, внутрішній світ дитини з'єднується з внутрішнім світом матері. Деякий час вони знаходяться в єдиній психічній спільності, яка, як підкреслюють учені, служить вихідним пунктом подальшого розвитку свідомості дитини. Психологи вказують, що формування самосвідомості дитини виявляється безпосередньо пов'язаним зі здатністю відноситися до самого себе як до "іншого", а до іншого як до самого себе. Ця здатність розвивається у немовляти в ситуації, коли його «Я» і інша людина утворюють єдину зв'язну структуру, в якій вони взаємно підтримують один одного. За висловами психологів, дитина ще не знаючи свого "Я", більше живе в іншому, ніж в самому собі. Учені також виділили важливість факту спільності дитини з матір'ю. Вона зливається в своїй діяльності безпосередньо з тим, кого вона наслідує. Ці імітаційні дії і з'являються у дитини тільки внаслідок її ідентифікації з матір'ю [4, 5].

У випадку емоційної депривації, особистісні зв'язки дитини з дорослим набувають своєї специфіки. Дослідження психологів показують, що зміна і наявність великої кількості осіб, що доглядають за немовлям, перешкоджає становленню довготривалих і глибоких емоційних зв'язків дитини. Таким чином, дитина позбавляється можливості емоційно підключитися до світу дорослої людини. Вона надовго залишається ніби ізольованою емоційно замкнутим в своєму світі, не дивлячись на настирні спроби встановити близький контакт з іншими людьми. Така позиція позбавляє дитину можливості пережити на емоційному рівні почуття єднання з іншою людиною, прилучитися до її внутрішнього світу [8].

Психологи підкреслюють той факт, що в процесі ідентифікації у сторін, що спілкуються, проходить ніби синхронізація їх внутрішнього світу. Розвиваюча особистість відтворює своєю активністю схему діяльності дорослої людини, тим самим переймає її досвід і в свою чергу розширяє і поглиблює свої зв'язки з нею. У співставленні себе з іншими, у Я індивіда, що розвивається, з'являється можливість для усвідомлення самого себе як самостійного суб'єкта дій. Відсутність можливості повноцінно існувати в єдності з близьким дорослим, посилює негативний вплив на дитину. Психологи фіксують неадекватну поведінку таких дітей по відношенню до дорослих, ріст їх агресивності по відношенню до них, споживацьке відношення, тенденції очікування, а то навіть вимагання від оточуючих вирішення своїх проблем. Агресія по відношенню до дорослих демонструє наслідки порушеного процесу ідентифікації з батьками і глибоко фрустровану потребу дитини в інтимно-особистісному спілкуванні з дорослим. Крім того, дослідники вказують на "афективну тупість" вихованців дитячих будинків, їх невміння встановлювати емоційно-обґрунтовані відношення з іншими людьми [4].

Ще одна особливість, на яку звертають увагу психологи, це те, що вихованці закладів інтернатного типу, висловлюючись про себе свої бажання, ніби відходять від себе, не почувають себе хазяями своїх бажань, вони ніби знаходяться трохи в іншому відношенні до своєї особистості, до свого Я. Симптом відчуження бажань розглядається як свідчення про неблагополуччя в особистісному розвитку. Відомо, що з розвитком уявлень людини про власне Я нерозривно пов'язаний і процес становлення її індивідуальності як ви-

щої особистісної структури. Розглядаючи феномен індивідуальності, психологи фіксують перш за все факт неповторності, «несхожості» на інші унікальності і самотності особистості. У своєму розвитку механізми ідентифікації і відокремлення індивіда виступають в діалектичній єдності. Індивід прагне прилучитися до світу інших, запозичуючи їх досвід, але він також прагне зберегти свою тотожність з самим собою [7, 9].

Механізм відокремлення адекватно розвивається при наявності специфічного емоційного зв'язку дитини з дорослим. Цей зв'язок повинен базуватись на взаємній дитячо-батьківській любові. Почуття материнської любові не тільки створює позитивний емоційний фон для розвитку дитини, усуваючи її тривоги і страхи, створюючи ситуацію безпеки, але має і інший дуже важливий аспект суттєвий для розвитку особистості. Психологи, аналізуючи проблему відношення людини до людини, підкреслював, що своє істинне людське існування людина знаходить тільки у відношенні любові. Любов виступає як підсилення утвердження людського існування даної людини для іншої, а також в тому, що людина набуває для іншої людини виключне існування, яке проявляється у вибраному почутті. Любов сприяє не тільки утвердженню людської сутності, але і надалі повному виявленню цієї сутності. В любові одна людина виступає для іншої як неповторна, унікальна індивідуальність. Тому материнська любов не тільки занурює немовля в поле ідентифікації, але і виділяє його із соціальної сфери своїм відношенням як до унікальної і свержцінної істоти. Специфіка відношення любові матері до дитини заключається в діалектичній єдності двох протилежних тенденцій: спільності і індивідуалізації. Материнська любов виділяє свій об'єкт серед інших і ставить його в центр своїх життєвих інтересів, тим самим сприяє відокремленню особистості дитини з оточуючого середовища [2].

У випадку емоційної депривації, особистісні зв'язки дитини з дорослим набувають своєї специфіки. Дослідження психологів показують, що зміна і наявність великої кількості осіб, що доглядають за немовлям, перешкоджає становленню довготривалих і глибоких емоційних зв'язків дитини. Психологи підкреслюють той факт, що в процесі ідентифікації у сторін, що спілкуються, проходить ніби синхронізація їх внутрішнього світу. Розвиваюча особистість відтворює своєю активністю схему діяльності дорослої людини, тим самим переймає її досвід і в свою чергу розширяє і поглиблює свої зв'язки з нею. У співставленні себе з іншими, у Я індивіда, що розвивається, з'являється можливість для усвідомлення самого себе як самостійного суб'єкта дій. Відсутність можливості повноцінно існувати в єдності з близьким дорослим, посилює негативний вплив на дитину. Психологи фіксують неадекватну поведінку таких дітей по відношенню до дорослих, ріст їх агресивності по відношенню до них, споживацьке відношення, тенденції очікування, а то навіть вимагання від оточуючих вирішення своїх проблем. Агресія по відношенню до дорослих демонструє наслідки порушеного процесу ідентифікації з батьками і глибоко фрустровану потребу дитини в інтимно-особистісному спілкуванні з дорослим. У працях психологів також детально вивчено такий параметр самосвідомості, як самовідношення дитини, що формується в умовах деривації сімейної взаємодії. До певного періоду, як стверджують фахівці, воно є лінійною функцією від відношення з боку дорослого, перш за все матері. Автори вказують на необхідність організації таких відношень між дорослими і дітьми, у яких могла б проявитися готовність дорослого прийняти

особистість дитини такою, яка вона є, що повинно сприяти розвитку в неї адекватного уявлення про себе. Роль дорослого полягає в тому, щоб направити дитину до реально досяжних цілей, допомагати їй в оволодінні предметами і головна умова при цьому – оцінювати її успіхи не стільки відносно будь-яких зовнішніх стандартів, скільки відносно динаміки власного розвитку особистості [7, 4].

Відомо, що з розвитком уявлень людини про власне Я нерозривно пов'язаний і процес становлення її індивідуальності як вищої особистісної структури. У своєму розвитку механізми ідентифікації і відокремлення індивіда виступають в діалектичній єдності. Індивід прагне прилучитися до світу інших, запозичуючи їх досвід, але він також прагне зберегти свою тотожність з самим собою. Механізм відокремлення адекватно розвивається при наявності специфічного емоційного зв'язку дитини з дорослим. Цей зв'язок повинен базуватись на взаємній дитячо-батьківській любові. Почуття материнської любові не тільки створює позитивний емоційний фон для розвитку дитини, усуваючи її тривоги і страхи, створюючи ситуацію безпеки, але має і інший дуже важливий аспект суттєвий для розвитку особистості. Психологи, аналізуючи проблему відношення людини до людини, підкреслював, що своє істинне людське існування людина знаходить тільки у відношенні любові. Любов виступає як підсилення утвердження людського існування даної людини для іншої, а також в тому, що людина набуває для іншої людини виключне існування, яке проявляється у вибраному почутті. Любов сприяє не тільки утвердженню людської сутності, але і надалі повному виявленню цієї сутності. В любові одна людина виступає для іншої як неповторна, унікальна індивідуальність. Тому материнська любов не тільки занурює немовля в поле ідентифікації, але і виділяє його із соціальної сфери своїм відношенням як до унікальної і свержцінної істоти. Специфіка відношення любові матері до дитини заключається в діалектичній єдності двох протилежних тенденцій: спільності і індивідуалізації. Материнська любов виділяє свій об'єкт серед інших і ставить його в центр своїх життєвих інтересів, тим самим сприяє відокремленню особистості дитини з оточуючого середовища [3].

У ситуації глибокого порушення дитино-батьківських відношень природній процес відокремлення особистості замінюється її відчуженням. Якщо відокремлюватися – це значить виділятися із загального цінного і зайняти свою позицію, то відчуження – це віддалятися, відсторонятися, ставати чужим. Відчуження від близького дорослого тягне за собою відчуження від самого себе, неприйняття себе як значущої особистості. Підводячи підсумки, можна сформулювати такі висновки, що порушення афективно-особистісних зв'язків дитини з близькими дорослими є першопричиною розвитку наступних відхилень у формуванні її особистості. Ці відхилення з'являються внаслідок якісних змін у функціонуванні значущих механізмів розвитку особистості – ідентифікації і відокремлення. Порушений механізм ідентифікації не дозволяє дитині повноцінно усвідомлювати свою сутність через пізнання сутності іншої людини, а видозмінений процес відокремлення замість індивідуалізації особистості, породжує відчуження, яке проявляється в негативному самовідношенні людини, в позбавленні її індивідуальності, яка скоує свободу особистості та її гідність [9].

Т. Раттер наголошує, що неповага дорослих до дитини переходить у дефект самовідношення, впритул до неприязні до самої себе. У самопізнанні

дитини однак відбувається обертальність цієї логіки: насправді вона негативно відноситься до себе тому, що так відносяться до неї інші, але вона сама сприймає це відношення інших як наслідок своєї «об'єктивної слабкості». Автор стверджує, що дитина починає оцінювати себе як гарну і погану в залежності від внутрішньої позиції, яка є лише формою засвоєння батьківської думки. Відбувається заміна безпосередньої оцінки дорослого на внесену цим дорослим внутрішню систему самооцінок. Дійсно, пише автор, адже норми і зразки існують для дитини не через свій досвід, а через авторитарність осіб, які проголосили ці норми і втілення їх у свідомість дитини. При цьому, у випадку виникнення негативного відношення до дитини, безпосередньо маркує її власні риси як погані і лише після того дитина виводить погане відношення оточуючих до себе і власний недолік самоповаги. У дослідженнях учених також обґрунтована думка про те, що в умовах депривації сімейної взаємодії знижується рівень готовності особистості до співпереживання, що приводить до формування негативної напруженості на інших людей. Емоційні реакції знедолених дітей відрізняються більш високою напруженістю, афективними зривами, загальним нахилом емоційної фрустрації, зусиллям агресії. У випадку реалізації потреби щодо визнання у дітей, які розвиваються в умовах депривації сімейної взаємодії, більш яскраво проявляються негативні емоції по відношенню до неуспішної в будь-якій діяльності дитини, що проявляється в злорадості і насмішках [6, 8, 10].

Висновки. Порушення афективно-особистісних зв'язків дитини з близькими дорослими є першопричиною розвитку наступних відхилень у формуванні спілкування та відношення особистості до інших. У ситуації глибокого порушення дитино-батьківських відношень природній процес відокремлення особистості замінюється її відчуженням. Якщо відокремлюватися – це значить виділятися із загального цінного і зайняти свою позицію, то відчуження – це віддалятися, відсторонятися, ставати чужим. Відчуження від близьких дорослих негативно впливає на особистість та тягне за собою відчуження від самого себе, неприйняття себе як значущої особистості. Підводячи підсумки, можна сформулювати такі висновки, що порушення афективно-особистісних зв'язків дитини з близькими дорослими є першопричиною розвитку наступних відхилень у формуванні її особистості. Ці відхилення з'являються внаслідок якісних змін у функціонуванні значущих механізмів розвитку особистості – ідентифікації і відокремлення. Порушений механізм ідентифікації не дозволяє дитині повноцінно усвідомлювати свою сутність через пізнання сутності іншої людини, а видозмінений процес відокремлення замість індивідуалізації особистості, породжує відчуження, яке проявляється в негативному самовідношенні людини, в позбавленні її індивідуальності, яка сковує свободу особистості та її гідність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисина М. И. Психическое развитие воспитанников детского дома. – М. : Педагогика, 1990. – 264 с.
2. Лишенные родительского попечительства : хрестоматия : учеб.пособ. для студ. пед. ун-тов и ин-тов / ред.-сост. В. С. Мухина. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
3. Мухина В. С. Психологическая помощь детям, воспитывающимся в учреждениях интернатного типа / В. С. Мухина // Вопросы психологии. – 1989. – №1. – С. 32–39.

4. Прихожан А. М. Дети без семьи / А. М. Прихожан, Н. Т. Толстых. – М. : Педагогика, 1990. – 160 с.
5. Прихожан А. М. Развитие личности в условиях психической депривации / А. М. Прихожан, Н. Н. Толстых // Формирование личности в онтогенезе / под ред. И. В. Дубровиной. – М. : Просвещение, 1991. – 159 с.
6. Психическое развитие воспитанников детского дома / под ред. И. В. Дубровиной, А. Г. Рузской. – М. : Педагогика, 1990. – 264 с.
7. Психологическое изучение детей в школе-интернате / под ред. Л. И. Божович. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1960. – 108 с.
8. Раттер Т. Помощь трудным детям : пер. с англ. / Т. Раттер; под общ. ред. А. С. Спиваковской. – М. : Прогресс, 1987. – 424 с.
9. Смирнова Е. О. Теория привязанности : концепция и эксперимент / Е. О. Смирнова // Вопросы психологии. – 1995. – № 3. – С. 139–149.

REFERENCES TRANSLITERATED

1. Lisina M. I. Psixicheskoe razvitie vospitannikov detskogo doma. – М. : Pedagogika, 1990. – 264 s.
2. Lishennye roditelskogo popечitelstva : xrestomatiya : ucheb.posob. dlya stud. ped. un-tov i in-tov / red.-sost. V. S. Muxina. – М.: Prosveshhenie, 1991.– 223 s.
3. Muxina V. S. psixologicheskaya pomosh detyam, vospityvayushhimся v uchrezhdeniyax internatnogo tipa / V. S. Muxina // Voprosy psixologii. –1989. – №1. – s. 32–39.
4. Prixozhan A. M. Deti bez semi / A. M. Prixozhan, N.N. Tolstyx. – М. : Pedagogika, 1990. – 160 s.
5. Prixozhan A. M. Razvitie lichnosti v usloviyax psixicheskoy deprivacii / A. M. Prixozhan, N. N. Tolstyx // Formirovanie lichnosti v ontogeneze / pod red. I. V. Dubrovinoj. – М. : Prosveshhenie, 1991. – 159 s.
6. Psixicheskoe razvitie vospitannikov detskogo doma / pod red. I. V. Dubrovinoj, A. G. Ruzskoj. – М. : Pedagogika, 1990. – 264 s.
7. Psixologicheskoe izuchenie detej v shkole-internate / pod red. L. I. Bozhovich. – М. : izd-vo Apn Rsfsr, 1960. – 108 s.
8. Ratter T. Pomoshh trudnym detyam : per. s angl. / T. Ratter; pod obshh. red. A. S. Spivakovskoj. – М. : Progress, 1987. – 424 s.
9. Smirnova E. O. Teoriya privyazannosti : koncepciya i eksperiment / E. O. Smirnova // Voprosy psixologii. – 1995. – № 3. – s. 139.

Devis L. A. Features of relations of childs personality with social surroundings in the conditions of psychical deprivation. In the case of emotional deprivation, relations of child with adults is acquired its own specific. Researches of psychologists show that a change and presence of plenty of persons, which bring up baby, hinders to becoming of long duration and deep emotional connections of child. Thus, a child don't have a possibility emotionally to connect to the world of the grown man. She for a long time remains as though isolated emotionally reserved in the world, not looking on obtrusive attempts to set a near contact with other people. Such position deprives the child of possibility to outlive at emotional level sense of unity with other man, to join to her internal world. Psychologists underline circumstance that in the process of identification at parties which communicate, synchronization of them passes as though the internal world. Developing personality recreates the activity chart of activity of the grown man, adopts her experience the same and in turn extends and deepens the connections with her. In comparison of itself with other, in I individual which develops, possibility appears for realization itself as subject of actions. Only so a child begins to exist "for this" as the special reality, as original "I am". Absence of possibility valuably to exist in unity with near to the adults, strengthens negative influence on a child. Psychologists fix the inadequate conduct of such children in relation to adults, height of their aggressiveness in relation to them, relation, tendencies of expectation, and then even shakedown from circumferential the decision of the problems. Aggression in relation to adults demonstrates the consequences of the broken process of identification with parents and

deeply frustrated needs of child in intimately-personality intercourse from to the adults. In addition, researchers specify on "affect dullness" of child's houses pupils, to set their lack of ability emotionally-reasonable relationships with other people.

Key words: affective-personality connections, deprivation of family interaction, psychic deprivation, interpersonal relations, communication, collaboration.

Отримано 24.04.2018

УДК 159.9

Кириченко Віктор Васильович

НАУКОВА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ СТАНОВЛЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Кириченко В. В. Наукова концептуалізація моделі становлення картини світу особистості у сучасному інформаційному суспільстві. У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми становлення картини світу особистості у інформаційному суспільстві. Визначено основні механізми формування картини світу особистості у інформаційному середовищі. Стаття розкриває соціально-рольовий підхід до формування картини світу особистості. У результаті теоретичного аналізу проблеми було визначено, що основою картини світу людини є соціальний досвід колективної більшості «ми», який опосередковано пов'язаний з індивідуальним перцептивним досвідом особистості. Нами виокремлено когнітивні стратегії інтеграції знань у картину світу особистості, які ілюструють специфіку світосприйняття особистості у системі «ми» та «вони». Запропоновано стратегіально-типологічну модель становлення картини світу, яка відображає відмінності у інформаційній взаємодії особистості з соціальним середовищем.

Ключові слова: інформаційне суспільство, стратегія світосприйняття, індивідуальний досвід, соціальний досвід, картина світу, світогляд.

Кириченко В. В. Научная концептуализация модели становления картины мира личности в современном информационном обществе. В статье осуществлен теоретико-методологический анализ проблемы конструирования картины мира личности в информационном обществе. Определены основные механизмы формирования картины мира личности в информационной среде. Статья раскрывает суть социально-ролевого подхода к формированию картины мира личности. В результате теоретического анализа проблемы было определено, что основой картины мира человека является социальный опыт коллективного большинства «мы», который косвенно связан с индивидуальным перцептивным опытом личности. Нами выделены когнитивные стратегии интеграции знаний в картину мира личности, иллюстрирующие специфику мировосприятия личности в системе «мы» и «они». Предложено стратегіально-типологическую модель становления картины мира, которая отражает различия информационного взаимодействия личности с социальной средой.

Ключевые слова: информационное общество, стратегия мировосприятия, индивидуальный опыт, социальный опыт, картина мира, мировоззрение.

Вступ. Сучасне суспільство за науковими концептуальними визначеннями науковців та громадських діячів, які розробляли цю проблематику, починаючи з середини ХХ ст, є суспільством знань (Д. Белл, Г. Деборг, Е. Тофлер, П. Друкер, М. Мак-Люен, З. Бжежинський, З. Бауман) [16, 5, 14, 53, 7, 6]. Життєдіяльність особистості у ньому стає більш поліфонічною у сенсі необхідності адекватно реагувати на інформаційні потоки та координувати